
TÁRLAT

A VAJDASÁGI MÚZEUM ÁLLANDÓ TÁRLATÁRÓL

A Vajdasági Múzeum kiállítási katalógusának margójára

Ó Z E R Á G N E S

A Vajdasági Múzeum a második világháború után, 1947. május 30-án alakult meg azzal a céllal, hogy összetett muzeológiai intézményként gyűjtse, őrizze, feldolgozza és kiállítsa Vajdaság területéről az anyagi kultúra régészeti, történelmi, néprajzi, művészeti és természeti emlékeit. 1990-től törvény írja elő állandó tárlat tartását.

A Vajdasági Múzeum 1974-ben költözött az újvidéki Duna utcában lévő, 1900 táján épült, Wagner Gyula tervezte épületbe. Ahhoz, hogy a bíróságnak tervezett épület a múzeumi céloknak megfeleljen, két rekonstrukción esett át, melyek után a Vajdasági Múzeum 6424 m²-t mondhatott magáénak. Ebből a területből az állandó tárlat 1700 m²-t foglalt el. A múzeum akkor, a közzétett adatok alapján, kb. 100 000 múzeumi tárggyal rendelkezett. Az állandó tárlatok forgatókönyveit zömmel a múzeum állandó munkatársai készítették. Három nagy tevékenységi területet felölelő tárlataikat *A vajdasági ember* gyűjtőcím alatt képzelték el. Az első a településekkel és lakásmódokkal foglalkozott volna, a második a szellemi élet, a harmadik pedig a gazdasági élet vívmányait és fejlődését mutatta volna be az őskortól napjainkig. Természetesen ezek a tervek nem valósulhattak meg teljes mértékben, mert annak ellenére, hogy a Vajdasági Múzeum gazdag gyűjteménnyel rendelkezik, a teljesség érdekében számos tárgyat helyi vagy regionális múzeumoktól kellett volna kölcsönözni, s így módon ezek tárlatai lettek volna megengedhetetlenül szegényebbek, ezért választották azt a megoldást, hogy az eredeti tárgyakat másolatokkal helyettesítsék. S ezt Jadranka Vinterhalter, aki az *Informatica Museologica* című szaklapban ismertetőt jelentetett meg az 1990-es tárlatról, a Vajdasági Múzeum nagy melléfogásaként említi. Az 1990-ben megejtett megnyitó azonban már a felgyorsultan zajló politikai és társadalmi változások idejére esett, ami

maga után vonta az óvatos, politikailag éber és ügyes múzeumi vezetés ismételt változtatásait mind az állandó tárlaton, mind a múzeum alaptevékenységét meghatározó szemléletben. Mint ahogyan azt a megnyitóbeszédében 1997 októberében Čedomir Popov akadémikus kifejtette, a Vajdasági Múzeum többé nemcsak a Vajdaságban élő szerbek és más népek anyagi kultúrájának a gyűjtőháza, hanem annak a szellemi elvnek a megelevenítése, mely a Szávától és a Dunától északra élő szerbséget meghatározza. Kultúrák, államok, császárságok, etnikai közösségek és civilizációk perifériájaként nevezte Vajdaságot, amelyben csak a szerb népnek sikerült, szerinte, a történelem ritka és specifikus jelenségeként, az óhazában maradt nemzeti tömbben is vezető szerephez jutnia, biztosítva így nemzetének a történelmi előrehaladást a modern európai nemzetté válás folyamatában.

Következésképp gyökereiket is mélyebben kezdték keresni a Vajdasági Múzeumban, és ezeket az 1847-ben alakult Matica srpska keretein belül szerveződött szerb nemzeti gyűjteményben vélték felismerni. Ez a törekvés most már világosan rámutatott arra, hogy a Vajdasági Múzeumban nemzeti bezárkózási folyamat vette kezdetét. Ebből most már az is kitészik, hogy Vajdaság többnemzetiségű összetétele nem kerül affirmatív elbírálásra, sőt ezt a szerb nemzeti érdeket zavaró tényként kezelik. Időközben, hét év alatt, a múzeumi tárgyak száma harmincezerrel gyarapodott.

Nézzük, hol vagyunk mi jugoszláviai, szerbiai, vajdasági magyarok ebben a felfogásban, milyen szerep jutott őseinknek és nekünk, akik egy országhatárral vagyunk elválasztva a nemzeti tömbünktől, ezen a tárlaton, melynek Vajdaság történetét kellene hitelesen bemutatnia.

Természetesen a magyarokkal, mint a népvándorlást lezáró utolsónak ide vándorló néppel, a tárlatlátogató a IX. századot bemutató részben találkozik először, majd bővebben *A Vajdaság a középkori magyar állam kereteiben* címet viselő részben, mely a honfoglalástól, 896-tól 1526-ig hivatott bemutatni a mai Vajdaságot. Szemmel láthatóan ez az az időszak, amellyel a szerző, dr. Marko Popović nem tudott mit kezdeni, amiről a tárlatvezető könyvszövege is tanúskodik. Egy állandóan mozgásban lévő, etnikailag tarka területet képzel, többségében szláv lakossággal, melyen akadtak olyan temetkezési helyek is, amelyek az újonnan ide költözött magyar lakosságé voltak. Ilyenek szerinte az orosz-lámosi, a bocsári, az újbanovci és a batajnicai lelőhelyek. A magyarok megkeresztelkedése után, írja a szerző, számos monostor épült a falusi jellegű települések temetőiben, és nyugati hatásra bencés, cisztercita és ferences kolostorok is épültek, melyeknek térhódításával csökkent a keleti rítusú kolostorok száma. Szerinte ezt a folyamatot a szerbek tömeges betelepülése állítja le a XV. században. Említi a román stílusú Dombót, Aracsot, Bácsot és a péterváradai cisztercita kolostort. A várak közül Bácsot és Slankament, de

seholy sem tér ki arra, hogy azok, akik ezekben a kolostorokban éltek és alkottak, kik voltak, ugyanakkor azt nem mulasztja el, amikor biztos szerb adatokkal rendelkezik. A történelmi rész, mely a XV. századdal, pontosabban a középkori szerb állam török fennhatósága alá kerülésével (1459) kezdődik, már nem a magyar történelmi időrendet, hanem kizárólag szerb szempontokat követ. Így az osztrák–török háborúk eredményeként létrejött felszabadított területeken a szerb etnikai túlsúlyt zavaró körülményként említi Vajdaság többnemzetiségű újratelepítését. A tárlat szerint a történelmi Magyarország területén a polgárságnak nem volt nagyobb szerepe, és ha volt is, az nagyrészt a német, a szerb, az örmény és a görög polgársággal függött össze. Az ehhez a korhoz kötődő kiállításrész kilép Vajdaság földrajzi kereteiből, Újvidékkel és Zomborral együtt említi Temesvárt, Eszéket, Karlovacot, Zágrábot, Požegát és Rijekát, olykor viszont a karlócai metropolita fennhatóságának határait tekinti irányadónak. A történelmi részben tehát a magyarok ritkán fordulnak elő, nevük és történelmük nélkül olvadnak be a szerb meghatározottságú összképbe. A tárlat nem méltányolja 896-tól datálható ittlétünket.

A tárlat ilyen koncepcióján a kiegyensúlyozott, szakmai szempontok alapján elrendezett néprajzi rész sem módosít(hat), mint ahogy a legújabb kort bemutató történelmi rész sem.

Leszögezhetjük tehát, hogy a Vajdasági Múzeum 1997 októberében megnyílt állandó tárlatán felismerhető az a szemléletváltás, mely előbb, a kilencvenes évekig a vajdasági embert szerette volna bemutatni, de ma, az 1847-ben alapított szerb nemzeti gyűjteményben találja meg saját gyökereit.

Summa summarum: a tárlaton a vajdasági magyarok történelmi helye elferdítve, meghamisítva definiálódik, és ebből számos ellentmondás ered.